

İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ METODİKASI

UOT 37.01

Xoşqədəm Bəşir qızı Əhmədova
Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin dosenti

TEKNİKİ ALİ MƏKTƏBLƏRDƏ XARİCİ DİL FƏNNİNİN XÜSUSİ MƏQSƏDLƏRLƏ TƏLİMİNİN TƏZAHÜR XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xoşqədəm Bəşir qızı Aхмедова
доцент
Азербайджанского Государственного Нефтяного и Промышленного Университета

СПЕЦИФИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА РЕАЛИЗАЦИИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ С ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЦЕЛЬЮ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗАХ

Khoshgadam Bashir Ahmedova
Associate Professor
of the Azerbaijan State Oil and Industrial University

SPECIFIC PROPERTIES OF THE REALIZATION OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES WITH PROFESSIONAL OBJECTIVE IN THE UNLOCAL HIGH SCHOOLS

Xülasə: Bu məqalə xarici dillərin peşə sahəsində tədris problemlərinə həsr olunub. Məqalənin əsas məqsədi müəllimin xarici dillərin tədrisi prosesində şagirdlərin peşəsini nəzərə alaraq texniki terminlərin onlar üçün əsas ixtisas kimi deyil, xarici dilin mənimsənməsi və tətbiq olunması üçün istifadə edilməsindən ibarətdir. Texniki mətnlərin bir dildən o biri dilə tərcüməsi xarici dillərdə ixtisaslaşmış bu və ya digər texniki peşə mütəxəssisləri tərəfindən daha yaxşı edilir. Hər hansı bir tədqiqatın elmi və nəzəri xüsusiyyətləri tədqiqatçılar tərəfindən daha dəqiq anlaşdırılır və müəyyənləşdirilir.

Açar sözlər: *peşə, texniki, ünsiyyət vasitələri, təlim prosesi, səciyyəsi, innovasiya*

Резюме: Данная статья посвящена проблемам преподавания иностранных языков в профессиональной сфере. Основной целью ее является утверждение о том, что при обучении иностранному языку с учетом профессиональной ориентации учащихся преподаватель во время учебного процесса использует техническую терминологию с целью реализации возможностей усвоения ими иностранного языка. Перевод технических текстов с одного языка на другой выполняется лучше специалистами той области, к которой относится текст, владеющими иностранным языком.

Ключевые слова: *профессиональный, технический, средства коммуникации, процесс обучения, специфика, инновация*

Summary: This article deals with the priority problems of teaching foreign languages education for professional purposes. The main idea of the article stresses that a technical language should be taught by a foreign language teacher not as a speciality of learners, but as the realization of foreign language aims during the teaching process. The technical translations are better to be done by technical specialists possessing foreign languages than foreign languages specialists. The scientific and theoretical features of any invention can be clarified and identified by researchers more accurately.

Key words: *professional, technical, communication means, teaching process, specifics, innovation*

Son zamanlar təhsil sahəsində aparılan islahatlar, beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və ümumiləşdirilərək yerli şəraitə səmərəli tətbiqi bir neçə fənlərin tədrisində mühüm nəticələr əldə etməyə imkan yaratmışdır. Biz bu gün təlim prosesində gedən inkişafdan danışarkən artıq on il bundan əvvəl tətbiq edilən metod və üsullara köhnəlmiş kimi yanaşırıq. Bu məsələ xüsusilə xarici dillərin tədrisində özünü göstərir. Uzun illər metodistlər və alimlər xarici dillərin tədrisində çatışmazlıqların olduğunu qeyd edərək onun tədrisində optimal yolların axtarışında olmuşlar. Dünyada baş verən hadisələr, qloballaşma kimi önəmli inkişaf və texnikanın bütün sahələrində tərəqqi, texniki xarici dil sahəsinin inkişafını daha ön plana çəkməkdədir. Burada ən mühüm iki problemin həllinin çətinlikləri ilə üzləşirik:

1. Xarici dil mütəxəssisinin (müəllim, tərcüməçi) texniki dilə yiyələnməsi

2. Hər hansı bir (səhiyyə, texniki elmlər üzrə) mütəxəssisin texniki xarici dilə yiyələnməsi

Dərindən təhlil edəndə aydın olur ki, hər hansı bir xarici dil mütəxəssisi bir çox texniki elmlərə dərindən, mükəmməl, elmi səviyyədə yiyələnmə bilməz. Çünki, əvvəla o humanitar elmlər sahəsində (dilçilik) ixtisaslaşmış, həm də texniki elmləri bilmək onun vəzifəsi deyil. Lakin elm və texnika durmadan inkişaf edir, yeni avadanlıqlar, ixtiralar, kəşflər, elmi nailiyyətlər ümumbəşəri xarakter alır, ehtiyaclar və zərurətlər onlardan bütün cəmiyyətdə öz ana dilində oxuyub başa düşmələri və istifadə edə bilmələri üçün şərait yaratmağı tələb edir. Xarici dil mütəxəssislərinin (tərcüməçilərin) üzərinə böyük məsuliyyət düşür, bəzi hallarda isə texniki elmlərin mütəxəssisləri tərcümələrin mükəmməlliyindən razı qalmırlar. Burada belə bir zərurət ortaya çıxır ki, artıq texniki sahənin mütəxəssisləri xarici dilə mükəmməl yiyələnməklə bu işin öhdəsindən daha keyfiyyətlə gələ bilirlər. Son zamanlar bu istiqamətdə çoxlu sayda işlər görülməkdədir. Bir çox texniki ali məktəblərdə (məs. ADNSU-da) xarici dil qrupları yaradılmış, dövlət proqramı çərçivəsində çoxsaylı öyrənənlər xarici ölkələrdə öz təhsillərini davam etdirərək hərtərəfli inkişaf etmiş bir mütəxəssisə çevrilmişlər. Həmin mütəxəssislərin bilik və bacarıqlarından, təcrübəsindən faydalanaraq elmin bütün sahələrində böyük və səmərəli nailiyyətlər

əldə edilmişdir. Lakin texniki ali məktəblərin auditoriyaları çərçivəsində xarici dil fənninin tədrisi səciyyəvi xüsusiyyətləri ilə fərqlənir və burada müəllimin texniki deyil yalnız linqvistik bilikləri çərçivəsində təlim prosesi keçirilir.

Təlimin məqsədi konkret olaraq texniki, elmi nailiyyətlərin deyil, mükəmməl linqvistik biliklərin tədrisinə yönəldilir. Yalnız təlimin məzmunu, yəni seçilən mövzular ali məktəbin və ya auditoriyanın ixtisasına uyğun olaraq tədris edilir. Burada əsas diqqət elmi nəzəri biliklərin deyil xarici dil təliminin məqsədlərinin həyata keçirilməsinə yönəldilməlidir, yəni öyrənənlərin danışma, dinləyib anlama, oxu, yazı, tərcümə kimi fəaliyyətlərinin inkişaf etdirilməsinə xidmət etməlidir.

Xarici dil təliminin ümumi metodlardan istifadə etməklə səmərəli təlim mühiti yaratmaq tələbi irəli sürülür, belə ki, tələbələrin maraq dairəsinə uyğun ixtisaslaşdırılmış auditoriyalarla təchiz edilməsi çox zəruri məsələdir. Burada həm təlimin texniki vasitələrindən istifadə, həm də öyrədilən mövzu ətrafında əyani vəsaitlərin nümayiş etdirilməsi təlimin daha canlı və məntiqi, düşündürücü tədris edilməsinə şərait yaradır.

Təlim prosesində tədrisin keyfiyyətinin yüksəldilməsində seçilmiş dərs vəsaitlərinin rolunu da vurğulamaq lazımdır. Tətbiq edilən dərslik və dərs vəsaitləri tələbələri daha çox inkişaf etdirməyə sövq edir. Artıq ənənə halını almış və digər ölkələrdə istifadə olunan xarici ədəbiyyatlardan geniş istifadə etməklə də yüksək nəticələr əldə etmək mümkündür. Çünki, beynəlxalq səviyyədə (ESP- English for specific purposes və ya FLEPP- foreign languages education for specific purposes) artıq bu sahədə geniş işlər aparılmış, bütün elm sahələrini əhatə etməklə xarici dillərin ixtisas üzrə təlimi uğurla həyata keçirilir. Məsələn “Professional English in Use” (Cambridge University Press, 2007 for Computers and internet) “Market leader” (David Cotton, David Falrey Simon Kent) vəs. kimi dərs vəsaitlərindən uyğun olan fakültələrdə çox səmərəli şəkildə istifadə olunur.

Təlim nəticələrinə gəldikdə isə, tələbələr həmin dərsliklərdən çox faydalandıqlarını, çalışmaları sisteminin rəngarəng və məntiqi təfəkkürün inkişafına xidmət etməsindən məmnun olduqlarını bildirirlər. Belə dərs vəsaitlərinin ən üstün cəhətlərindən biri də onların dinləyib an-

lama üçün (listening) disklərlə təchiz edilməsidir ki, bunu da mütəxəssislər çox yaxşı bilirlər ki, dil daşıyıcısının ifasında səsləndirilən və dinlənən mətn əvəz edilməz bir vasitədir.

Problemin aktuallığı. Aparılan tədqiqat və təhlillər onu göstərir ki, texniki ali məktəblərdə xarici dil fənnini tədris edən müəllimlər texniki ali təhsilin spesifikasiyasını yaxşı bilmədiklərindən bu prosesin tam həyata keçirilməsində müəyyən problemlərlə üzləşirlər. Çünki bu vaxta qədər əsasən müəyyən çərçivə daxilində tədris edilən xarici dil fənni artıq tam başqa bir şəkildə tədris olunmasını tələb edir.

Zamanın təklif və tələblərinə, müasir tələblərin ehtiyaclarını təmin edəcək səviyyədə qurulmağı irəli sürür.

Xarici dil təliminin xüsusi məqsədlərlə həyata keçirilməsi onun digər əsas məqsədləri ilə paralel həyata keçirilir. Burada xarici dil təliminin əsas məqsədlərindən olan ümumtəhsil, tərbiyəvi, inkişafetdirici, düşündürücü məqsədlərinin də həyata keçirilməsi öyrədənin gündəlik təqvim planında öz əksini tapmalıdır.

Müəllimlər öz gündəlik təqvim planında hər bir dərslərin mövzusunun, məqsədini, istifadə olunan metodları tədris vəsaitlərini, təlim nəticələrini göstərməklə yanaşı təlimin ümumi məq-

sədlərinin də həyata keçirilməsini xüsusilə nəzərə almalıdır. Təlim prosesi yalnız bilikli, savadlı, təfəkkürlü deyil, həm də vətənpərvər, qayğıkeş, geniş dünyagörüşünə malik, cəmiyyət üçün faydalı bir vətəndaşın yetişdirilməsinə xidmət göstərən bir vasitədir.

Problemin yeniliyi. Müasir cəmiyyətin inkişaf sürətinin artması çox hallarda burada tətbiq edilən informasiya – kommunikasiya texnologiyaları ilə müəyyən olunur. Pedaqoji prosesdə müəllim – tələbə münasibətlərinin müasir texnoloji yeniliklərin tətbiqi şəraitində təkmilləşdirilməsi yolları geniş və müxtəlifdir.

Bir çox qabaqcıl müəllim praktikasına əsaslanaraq toplanılan təcrübənin ümumiləşdirilməsi və təhlili təhsilin təkmilləşdirilməsi imkanlarını müəyyənləşdirmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Azərbaycan Respublikasının həyata keçirdiyi təhsil siyasəti texniki ali məktəblərdə tədrisin həyata keçirilməsində bütün innovativ imkanlardan istifadə edilməsini əsas hesab edir. Bu sahədə xarici dili texniki dil kimi tədris edən ali məktəb müəllimlərinin də üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Onlar xarici dilin tədrisində əsasən onu ünsiyyət vasitəsi kimi ön plana çəkməli, nitq fəaliyyətinin bütün növlərini eyni zamanda kompleks şəkildə tədris etməli, yalnız təlimin məzmununda texniki mövzulara müraciət etməlidirlər.

Ədəbiyyat:

1. İ. İmanakuminova, U. Musayeva, T. Tentimışeva. Lesson samples for ESP teachers. Karakol, 2016.
2. Professional English in Use: For computers and the internet. Cambridge, 2007.
3. D. Grant, R. Larty. Business Basics. Oxford University Press, 2015.

E-mail: xoshqedembeshirqizi@gmail.com

Rəyçilər: dos. R.X. Şamiyeva, dos. F.Ə. Hüseynova

Redaksiyaya daxil olub: 15.05.2018